

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 7 november 2021

Er is haast bij het licht

Alex van Ligten

Hoe lees je?

Het verhaal van de barmhartige Samaritaan is door Jezus zo overtuigend verteld en door Lucas zo goed opgeschreven dat de toeristenindustrie in Israël er nog steeds rekening mee moet houden. De Israëlreizen zijn minder in trek dan tien/twintig jaar geleden, maar nog steeds zijn er mensen die tijdens de busreis van Jeruzalem naar Jericho per se willen stoppen bij een herberg die 'De barmhartige Samaritaan' heet: há, daar is het dus allemaal gebeurd!

'Nee,' zegt de gids die zich aan de tijd wil houden, hij heeft waarschijnlijk de hotelhouder in de volgende etappeplaats beloofd dat ze er om vier uur zouden zijn, 'die plaats is niet aan te wijzen, want die Samaritaan is een figuur uit een gelijkenis van Jezus.'

Ik vond het zeer amusant toen ik er voor de eerste keer langsreed, 'The Good Samaritan Inn', ze verzonnen toch wat voor al die heilige landlopers uit Europa en Amerika!

Maar het blijkt wel - als je uitstapt - ja, iedereen wil toch de bus even uit, een foto maken, plassen - een mooie plek te zijn. Het is niet opgezet om moderne toeristen nog wat geld uit de zak te kloppen, maar het is een eeuwenoude herberg waar nu een museum in is gevestigd, met vondsten uit opgravingen en heel veel vierkante meters mozaïek. Want in nog oudere tijden stond er een Byzantijnse kerk op deze plaats.

Je bent zomaar een uur verder en intussen zit er iemand verderop geërgerd met zijn vingers op de hotelbalie te trommelen. En dat regelmatig voorkomend hotel- en reisgidsenleed is allemaal de schuld van dit magnifiek vertelde verhaal.

'Hoe lees jij?' vraagt Jezus aan de Schriftgeleerde. Dat is een kernvraag. Wat staat er en hoe lees je dat? Wat maak je eruit op?

Zelfs in onze beginwoorden, uit Psalm 70 in de vrije versie, is dat de vraag. De strekking is duidelijk: een mens in grote verdrukking, in levensgevaar, roept tot God. 'Jij, kom haastig, mij helpen.'

Het valt op, altijd weer, hoe vrij de toon is waarop gebeden wordt. 'Heer, haast U te hulpe,' luidt de getijdentekst in de kloosters, 'en wees tot mijn redding gereed.' Die psalmwoorden zijn mijlenver verwijderd van de klamme vroomheid die in veel christendom om het gebed heen hangt.

Wijd verbreid en hoogst-christelijk was de tekst: 'Niet klagen maar dragen en bidden om kracht.' Dat kwam uit een gedichtje van Nicolaas Beets. Als dat aan het begin van het psalmenboek had gestaan, dan hadden ze de grootste helft van de bijbelsalmen er wel uit kunnen gooien. Want daar wordt aan God wel gevraagd om kracht, maar hij wordt tegelijk opgeroepen om te komen helpen en bevrijden, en niet terwijl wij dragen en niet klagen, maar een beetje gauw graag: 'Haastig. 'Schiet op!'

In de psalmen wordt soms de vuist gebald tegen God, soms begrijpen de psalmisten niets van hem, in vier psalmen wordt hij zelfs wakker geschud: 'Waarom slaapt Gij?' In elke godsdienst zou de godheid bij zoveel vrijpostigheid zijn bliksemschichten op de brutale bidder laten neerdalen, maar die van Israël kan wel tegen een stootje. Deze Schepper scheidt er kennelijk welbehagen in zich door mensen zo te laten aanspreken als hij zichzelf ook aan hen gepresenteerd heeft: als een vriend.

Er is haast

Met de bede tot God om haast te maken vertolkt de zanger de gevoelens van iedereen in grote nood. Als het water je tot aan de lippen staat, heb je niks aan een extra zwemles. Iemand die bij de schuldsanering van haar gemeente werkt, vertelde hoe ze alle moed verliest omdat er steeds maar nieuwe regels en procedures komen die de ellende van mensen met schulden steeds verder vergroten, in plaats van ze zo snel mogelijk op te lossen.

Er is haast bij het licht, luidde de titel van een gedichtenbundel van Geert Boogaart. Het gedicht dat zo heette ging als volgt:

Ik wil weten / of het wel waar is / dat er een uur komt / waarin de blinden / zullen zien / er is haast bij / het einde / van dit donker / God, / er is haast / bij het licht.

Er is haast bij het licht. 'God, schiet op' bidt een mens in grote nood. Het konden de woorden van de beroofde, halfdode man uit Jezus 'gelijkenis zijn. En van de mensen voor wie het in de wereld steeds dreigender wordt: de vluchtelingen in hun wrakke bootjes op het water, verjaagd uit hun eigen land en nergens welkom. Niet eens getolereerd, laat staan opgenomen in een wereld waarin overvloed nog steeds de norm is.

De herberg

Het verhaal van de barmhartige Samaritaan is een van de bekendste gelijkenissen uit de bijbel. De algemeen bekende moraal zal ieder fatsoenlijk mens onderschrijven. Je gaat niet, om wat voor reden ook, aan een hulpbehoevend iemand voorbij. Een belangrijke bijbelse omkering uit de gelijkenis is ook deze: echte hulp komt vaak van totaal onverwachte zijde, van iemand die jij als waardeloos beschouwde - dat was wat vrome Joden van Samaritanen vonden. En omgekeerd was dat net zo.

Maar er zit nog iets meer bij. Naastenliefde betonen, dat betekent voor ons altijd: arme stakers helpen, omzien naar wie liefde nodig hebben. Zo is het ook bij de Thorageleerde - de vertalingen zeggen dat hij de vraag naar de naaste stelde' omdat hij zichzelf wilde rechtvaardigen', dus om niet af te gaan, maar het kan ook zijn: 'omdat hij echt van harte tot de rechtvaardigen wilde behoren.' Hij kan een eerlijke zoeker zijn, en als zodanig behandelt Jezus hem ook. Nadat hij de twee belangrijkste geboden heeft geciteerd, vraagt de Thorageleerde: 'Maar wie is mijn naaste?' En na de gelijkenis vraagt Jezus hem niet: 'Wie van de drie heeft de halfdode man behandeld als zijn naaste? Wie heeft naastenliefde aan hem bewezen?' Hij vraagt: 'Wie is de naaste geworden van die beroofde man?'

Ineens wordt de Thorageleerde (en daarmee wij ook) niet aan de zijde gesteld van de mensen die de naastenliefde moeten geven, maar wij zijn de uitgeschudde, op een haar na dode man aan wie de naastenliefde wordt gedaan.

Die naaste zul je dus alleen maar ontmoeten als je je eigen hulpbehoevendheid en kwetsbaarheid onder ogen ziet, en eindelijk eens afkomt van de rijke, onafhankelijke positie waarin je jezelf waant met die houding van: voor wie moet ik goed zijn, en (dat zit er meestal aan vast) voor wie hoef ik dat niet te zijn. Want je kunt niet de hele wereld op je nek nemen, er zijn grenzen, zelfs aan mijn welwillende goedheid...

Daarbij hebben we hier een verhaal waarin gezegd wordt dat het mogelijk is: de onmogelijkste mensen te helpen en je te laten helpen door nog onmogelijker mensen. Niet omdat je ze hebt

uitgekozen, maar omdat ze op je weg komen. Het gebeurt, nu, in onze wereld. Vaak hebben we daar geen oog en oor voor, omdat horen en zien ons vergaan door de doffe dreunen van het dagelijks nieuws met zijn exclusieve aandacht voor alles wat er mis gaat of mis zou kunnen gaan, met alle pessimistische deskundigen die ze maar kunnen vinden.

Terwijl de bommen vallen en gegooid worden, zijn er in Syrië en Afghanistan mensen druk bezig vrouwen en kinderen in veiligheid te brengen, te verplegen, te koesteren. Gods grootheid wordt zichtbaar in mensen die anderen in hun ellende te hulp schieten. Daar gebeurt het, en het gebeurt in het klein, in onze levens. Diegenen die je in jouw diepste ellende niet hebben laten stikken, maar die naar je omzagen, meeleeften, zijn je naasten geworden.

De bijfiguur

In deze bekendste en mooiste gelijkenis uit de bijbel komt er heel subtiel nog iets om de hoek kijken wat met deze dag te maken heeft, nu wij 2 november, de dag van Allerzielen, vieren bij het aansteken van het licht, veel licht.

De gewonde man wordt door de Samaritaan onderdak gebracht in een herberg. En het woord voor herbergier is in de grondtekst *pandocheus*. Letterlijk is dat iemand die allen opneemt.

Dat deed me denken aan het verhaal dat ik ooit hoorde over de instelling van de beide katholieke feestdagen Allerheiligen en Allerzielen. Bij het horen van die termen richtten de engelen zich tot God in hun functie van kritische toehoorders. Dat zijn ze wel vaker, in de Joodse traditie horen we hoe ze in den beginne hun heer proberen af te brengen van het onzalige idee om op de zesde dag mensen te scheppen, maar dat plan heeft hij tegen hun advies in toch uitgevoerd. En toen ze de naam 'Allerheiligen' hoorden, riepen er meteen een paar engelen: 'O nee, toch niet álle heiligen?' En ze sleepten er meteen dossiers bij waaruit bleek dat alle heiligen niet even heilig waren geweest. Maar God zei: 'Geen uitzonderingen.' En toen ze de term 'Allerzielen' hoorden, zuchtten de critici diep en zeiden: 'Waar blijven we als we iedereen maar toelaten?'

Tussen haakjes: in de erop nageslagen boekwerken lees ik dat op Allerzielen de rooms-katholieke kerk het feest viert ter herdenking van alle gelovige gestorvenen. O gelukkig, dus alleen de gelóvige gestorvenen...

'Nee,' zei God in het verhaaltje, 'niet alleen de zielen van gedoopten, gelovigen, gediplomeerd kerkvolk, maar állen.' De engelen hielden zich, lichtelijk verbolgen over zoveel tolerantie, stil. Waarop God er met een knipoog achteraan zei: 'Ze moeten natuurlijk wél een ziel hebben.'

Die bijfiguur in de gelijkenis, de *pandocheus* is zelf ook een kleine gelijkenis, hij is beeld en gelijkenis van God zelf, die klaar staat om allen bij zich op te nemen. Nu al, in dit leven, en in de wereld die komt. Zo heeft het gedenken van onze geliefde doden, bij alle droefheid rond hun weg-zijn uit ons midden, ook iets troostends. Elk licht dat ontstoken wordt zegt: er is van je gehouden, we blijven van je houden, en we vertrouwen je toe in de handen van God.

Dus dat ze ergens tussen Jeruzalem en Jericho een heuse Inn hebben gebouwd op de plaats van een vijftienhonderd jaar geleden gebouwde kerk, dat is niet alleen maar raar omdat dit alles alleen maar in een verhaaltje staat. Het wil ook zeggen: die gelijkenis kán werkelijkheid worden - en wórdt het vaak. Er zijn mensen die barmhartige Samaritanen worden. Het kán gebeuren dat iemand zich een beroofde, stervende stakker voelt, en dat er iemand aan hem of haar barmhartigheid doet.

Voor iedereen die er anders aan toe is, beter, gelukkiger, zonder in gevaar te zijn, geldt: je hébt geen naaste, je kunt er alleen maar een zijn.

En aan het eind van de rit staat er iemand die geen onderscheid maakt, bij wie alle mensen even welkom zijn. Dat is niet alleen voor later, of als troost bij het sterven.

Zelf zo iemand worden, zou dat niet geweldig zijn?

En een wereld waar allen opgenomen worden, welkom zijn, zonder uitzondering, zouden we onze wereld zover kunnen krijgen?

Zo moge het zijn.